

De geschiedenis van de Antichrist

Recensie

– Klaas van der Zwaag –

Transparant 8.3 (1997) 34.

n.a.v. Bernard McGinn, *De Antichrist. De geschiedenis van tweeduizend jaar aardse verdorvenheid: -oorsprong -betekenis -doel* (Baarn: Tirion, 1996) 431 blz., prijs fl. 49,50.

De geschiedenis van de Antichrist, die merkwaardige combinatie van laatste vijand, pseudo-Christus en grootste verleider, heeft een ingrijpende ontwikkeling meegemaakt in de tweeduizend jaar van haar bestaan. De Amerikaan Bernard McGinn, historicus en deskundige op het gebied van de apocalyptiek, beschrijft de ontwikkeling van deze semi-historische figuur ten tijde van de joodse apocalyptiek, de vroegere christelijke kerk, de Middeleeuwen en Reformatie, om ten aanzien van de tijd van de Verlichting te concluderen dat de Antichrist aan gezag begint in te boeten.

Vooraf in de tijd van de Hervorming wordt de paus allerwegen als de Antichrist gezien. Maar nadat de Antichrist ‘verdeeld’ raakt tussen hervormers, rooms-katholieken en puriteinen – in de periode van 1500 tot 1660 – raakt de Antichrist in de periode van 1660 tot 1900 in verval. De geldigheid van het geloof in zo iets als het ultieme kwaad was vanuit de optiek van de Verlichting ondenkbaar. McGinn zegt dat de werkelijkheid van de Antichrist steeds problematischer werd, maar het christendom heeft zelf door haar verlichte opvattingen de weg voor dit verval voorbereid. De meeste achttiende en negentiende-eeuwse opvattingen van de Antichrist zijn slechts dode herhalingen van eens levende symbolen. In onze tijd is men meer geïnteresseerd in functionele (literaire) beschrijving van de Antichrist.

Een vooroordeel blijkt in de inleiding wanneer gezegd wordt dat te veel mensen nog geloven in een letterlijke antichrist wiens komst nabij is. McGinn signaleert dit bij de fundamentalisten. Hij bepleit een weg die de christelijke eschatologie serieus neemt maar niet letterlijk opvat. Dat strijdt mijns inziens met het historische karakter van de Schrift, ook aangaande zijn profetieën. De antichrist-legende kan volgens de schrijver worden gezien als een projectie, of beter gezegd, als een spiegel van voorstellingen en angsten over het ultieme menselijk kwaad. De antichrist-legende, als verwijzing naar een mens die totaal slecht zou zijn, betekent volgens hem een uitdaging voor de moderne mens, omdat zij gebaseerd is op de overtuiging dat het totale kwaad werkelijk kan worden, niet alleen in een individueel mens, maar ook en zelfs in een menselijke collectiviteit. Al met al blijft het een interessant boek over een merkwaardig fenomeen. De historische beschrijving van de auteur over de figuur van de Antichrist is interessant en leerzaam, zijn eigen a-historische visie op de Antichrist deel ik niet.